

Avalikkusele suunatud õpikogemus

Stipendiumi eesmärk oli koostada pimedatele ja vaegnägijatele eestikeelsed NVDA ekraanilugemisprogrammi juhendid, mis sobiksid nii õpilastele iseseisvaks õppimiseks kui ka nägemispuudega inimeste juhendajatele ja lapsevanematele sihtgrupi efektiivsemaks õpetamiseks.

Stipendiumi taotlemise mõte kasvas välja igapäevatöö vajadustest ja kolleegidega kogemuste vahetamistest. Nimelt tõi 2020. aasta kevadel ootamatult saabunud distantsõpe õppetöösse palju segadust, eriti suuri muutusi tõi see hariduslike erivajadustega laste ellu. Õpilased, kes vajasid järjepidevat õpetaja juhendamist ja abi, jäid järsku iseseisvalt koju õppima. Mõistsime, et enne õpilaste ja lapsevanemate juhendamist vajame ise aega ekraanilugemisprogrammide kasutama õppimiseks ning vastavate juhendite koostamiseks. Kuna distantsõppe vajadus oli ilmne ka sama aasta sügisel, otsustasin esitada stipendiumitaotluse. Minu koostööpartneriks koolis oli matemaatikaõpetaja Julia Trofimova. Olen väga tänulik, et mulle määrati NVDA ekraanilugemisprogrammi eestikeelsete juhendite väljatöötamiseks stipendium.

Teemaga mitte tuttavatele inimesele pakub ehk huvi, mis on NVDA ja miks me just sellise ekraanilugemisprogrammi valisime. Tänapäevane tehnoloogia võimaldab pimedal kasutada arvutit sarnaselt nägijaga, selleks on loodud abistavad ekraanilugemisprogrammid. NVDA lühend tuleb ingliskeelsetest sõnadest *Non Visual Desktop Access* (mittevisuaalne ligipääs arvuti töölauale). NVDA on ekraanilugemisprogramm, mis loeb arvutis sünteesitud kõnena ette ekraanil ja klaviatuuril oleva visuaalse info. Kui punktkirjakuvar on ühendatud arvutiga, esitatakse visuaalne info samaaegselt punktkirjas kuvarile. Ekraanilugeja annab võimaluse koostada dokumente MS Wordis või Excelis, suhelda Teamsis ja palju muud. Veebis sirvimisel on võimalus NVDA käskudega liikuda erinevate veebielementide vahel, näiteks pealkirjalt pealkirjale, lingilt lingile, pildilt pildile, tabelist tabelisse, vormiväljalt vormiväljale ja palju muud. Samade elementide kaupa on võimalus orienteeruda ka Wordi ja muudes tekstitöötlusprogrammides.

NVDA töötasid 2006. aastal välja Austraalia infotehnoloogilise haridusega pimedad sõbrad Michael Curran ja James Teh. NVDA ekraanilugemisprogrammi eelis seisneb selles, et erinevalt paljudest teistest, on see tasuta, mis võimaldab ligipääsu kõikidele pimedatele hoolimata majanduslikest võimalustest. NVDA on tõlgitud rohkem kui 55 keelde ja seda kasutatakse rohkem kui 175 riigis. NVDA on vabavaraline, avatud lähtekoodiga tarkvara, mis tähendab seda, et selle kood on kättesaadav kõigile, mistõttu on tõlkijatel ja arendajatel üle kogu maailma võimalus panustada programmi arendamisse. NV Access Limited, kes arendab

NVDA-d, on heategevuslik mittetulundusühing, mis tegutseb suures osas annetuste, riiklike stipendiumite ja vabatahtliku töö toel.

Peab ütlema, et stipendiumi periood möödus väga kiiresti ning töökalt. Süvenesime koostööpartneriga ekraanilugejate maailma, uurisime ligipääsetavust arvutis, suhtlesime pimedate ja vaegnägijate ning nende õpetajatega, testisime materjale koolis. Koostöö Julia Trofimovaga sujus suurepäraselt. Kuigi vahepeal tundus, et aega NVDA-d põhjalikult kasutama õppida ja materjale luua jääb napiks, siis lõppkokkuvõtteks said kõik lubatud materjalid valmis. Kogu stipendiumi perioodi jooksul oli tunne, et mida rohkem ma teema kohta loen ja õpin, seda rohkem tekib küsimusi ja teemasid, mida veel ei tea, ja millega sooviks ennast edaspidi täiendada. See aga tähendab, et juhendite loomine ja nägemispuudega inimeste digitaalsete oskuste õpetamise metoodika väljatöötamine pole kunagi lõplik, see vajab pidevat täiustamist ja arendamist – ainuüksi NVDA programmi uuendatakse ja täiendatakse keskmiselt neli korda aastas.

Järgnevalt on plaanis jätkata valminud kasutusjuhendite testimist kooli õpilastega ja jagada oma õpikogemust kolleegide ning teiste nägemispuudega töötavate inimestega Eestis. Vastavalt NVDA kasutajate soovile püüan leida võimalusi NVDA kasutajaliidese tõlkimiseks eesti keelde ning selles ka võimalusel ise osaleda.

Kokkuvõtteks pakkus tavapärasest õpetajatööst eemalolek suurepärasest enesearengu võimalust ning loodetavasti abistavad valminud materjalid ka nägemispuudega inimesi, tugiisikuid ja juhendajaid. Aitäh Haridus- ja Teadusministeeriumile stipendiumi määramise eest ning Tartu Emajõe Koolile, kes võimaldas meil mitu kuud põhitööst eemal olla.

Juhendid asuvad siin: [NVDA kasutusjuhendid](#). Need on esitatud Wordi programmis, sest niiviisi säilivad dokumentides liikumisel NVDA võimalused.

Mairit Trei

Tartu Emajõe Kooli eripedagoog